

Halkbiliminin Çalışma Kadrosuna Yeni Bir Başlık: CEP TELEFONU MESAJLARI*

A New Title To Studying Fields Of Folklore: Cell Phone Messages

Seref BOYRAZ**

Özet

Halk kavramının tanımında yaşanan değişim, folkloru eski kültürel değerleri inceleyen bir bilim dalı olmaktan çıkarmış ve bu bilimin konularını alabildiğine genişleterek modern unsurlar üzerine düş(ün)memizi de zorunlu hale getirmiştir. Çünkü modern zaman ve mekânlarda ortaya çıkan birtakım kültürel unsurlar da bireyi halk kategorisine yerleştirme potansiyeline sahiptir ve öyleyse bunlar da halkbiliminin inceleme alanına alınması gerekmektedir. İşte böylesi yeni konulardan birisi de yazılı cep telefonu mesajlarıdır. İster eski halk anlayışının doğurduğu bakış açıları bakımından ve isterse yeni yaklaşımlar açısından olsun bu mesajlar, halkbiliminin yeni ve orijinal konu başlıklarından birini oluşturmaktadır. Yirminci yüzyılın son on yılı içerisinde ortaya çıkan ve hızla yayılıp gelişen bu kültürel unsur, her ne kadar tamamen yeni gibi dursa da aslında bazı bakımlardan eski geleneksel unsurlarımızın form değiştirmiş halidir. Hızla yayılan, çoğalan ve kalıplaşan mesajlar, estetik anlayışımız ve kültürel kodlarımız hakkında çok ciddi veriler taşımaktadır bünyelerinde.

Anahtar Kelimeler: halkbilimi, yeni konular, cep telefonu mesajları, artistik iletişim.

Abstract

The changing seemed in description of 'folk', has brought out folklore as a branch of science examining old cultural values and has made it necessary to think about modern components by supremely enlarging the subjects of this science. Because some cultural components emerged in modern times and places also have potential to put 'individual' in folk category and therefore those should be taken on as studying field of folklore. So, one of that kind of topics is written cell phone messages (sms's). In terms of point of views generated by old understanding of 'folk' or new approaches, these messages have constituted one of the new and original titles of folklore. This cultural component emerged in last decade of twentieth century and rapidly widened and grown, however it seems like totally new, is the transformed shape of old traditional components in terms of some issues. The messages which have rapidly widened increased and became stereotyped, have had so significant data about our aesthetics conception and cultural codes in their constitutions.

Key Words: folklore, new topics, cell phone messages, artistic communication.

Yaşadığımız çağın teknolojik ürünleri bir yandan hayatımıza yeni kolaylıklar ve rahatlıklar sunarken bir yandan da kendine özgü elemanlardan müteşekkil yeni kültürel halelerin oluşmasını sağlamaktadır. Söz konusu kültürel haleler, ya kendileri tarafından kuşatıldığımız için kolay kolay fark edilememekte ya da fark edilse bile henüz bütün yönleriyle tam oturmamış bir yapıya sahip oldukları düşüncesiyle önemsenmemekte ve bunun doğal sonucu olarak da halkbilimi açısından herhangi bir çalışmaya konu edilmemektedirler. Dahası bunların, halkbiliminin ilgi alanına girip giremeyeceği konusu üzerinde bile, anladığımız kadarıyla pek düşünülmemiştir. Oysa sözü edilen halelerin bazıları, hem bugünün halkını oluşturan dinamikler arasında yer alması dolayısıyla hem de "sanatsal bir iletişim" kurulmasını sağlaması veya o iletişimin bir parçası olması nedeniyle halkbiliminin geniş çalışma kadrosuna yeni bir başlık olarak eklenmeyi çoktan hak etmiştir bizce. İşte halkbiliminin çalışma kadrosuna eklenmeyi hak eden konulardan birisi de yazılı cep telefonu mesajlarıdır.

Türkiye'de doksanlı yılların ortalarından sonra hayatımıza girmeye başlayan cep telefonları, on yıl gibi kısa bir süre içerisinde büyük bir hızla gelişti ve inanılmaz bir ivmeyle yaygınlaştı. Başlangıçta telefonu kablolardan ve belirli bir mekândan kurtarma amacıyla ortaya çıkarılan cep telefonları, zamanla gelişerek başka işlevleri de üstlenir oldu. Saat, takvim, hesap makinesi ve telefon rehberi fonksiyonlarını da bünyesine toplayan cep telefonları, aynı zamanda bir oyun aracı idi. Bütün bu özelliklerinin yanına yazılı mesajların iletilmesini de ekledi cep telefonları. Şimdilerde ise cep telefonları tüm bunların yanında hem radyo, hem müzik çalar, hem televizyon, hem fotoğraf makinesi, internet aracı ve hatta kamera ve

* Bu çalışma, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 27.06.-01.07.2006 tarihleri arasında Gaziantep'te düzenlemiş olduğu VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

** Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Sivas / Türkiye
el-mek: sboyraz@cumhuriyet.edu.tr

veri saklayıcı konumundadır. Tüm bu özellikleri dolayısıyla cep telefonları, bazılarının “*tehlikeli oyuncak*” demesini gerektirecek kadar insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine¹ rağmen dünyada ve Türkiye’de inanılmaz bir kullanım yaygınlığına erişmiştir. Örneğin 2004 yılı verilerine göre dünyadaki cep telefonu abone sayısı 1.5 milyar, Türkiye’deki abone sayısı ise 30 milyon 843 bindir. 2005 yılı sonu itibarıyla abone sayısı Türkiye’de 42 milyonu aşmış durumdadır. Türkiye’deki abone sayısı 2000 yılında 14 milyon 970 kişi iken bu rakamın beş yıl gibi kısa bir sürede 42 milyonu aşmış olması cep telefonunun ne kadar hızlı yayıldığını göstermektedir. Bu rakam aynı zamanda yetmiş milyonluk Türkiye’de cep telefonu kullanıcısının ne kadar çok olduğunu da ifade etmektedir. İşte böylece cep telefonları baş parmakla kullanılan, çok fonksiyonlu, teknolojik bir ürün olarak çoğumuzun vazgeçilmezleri arasında gelmiş ve “baş parmak kültürü” denilen bir kültürel halenin oluşmasını sağlamıştır.

Her dönemde statü göstergesi olan belli objeler vardır. Kişi, bu objeleri taşıyarak ya da onlara sahip olduğunu bir şekilde göstererek toplumun genelinden farklı, üstün bir konuma sahip olduğunu ifade etmeye çalışır. Cep telefonları da Türkiye’de ilk kullanılmaya başladıklarında belli bir statü göstergesiydi. İlk dönemlerde cep telefonu zenginliğin; onu taşımaya gerektirecek kadar çok aranan, dolayısıyla çevresi geniş olan, daima bir şeylerle meşgul bir insan olmanın alamet-i farikasıydı âdetâ. Zira ilk ortaya çıktığı dönemlerde hem telefon cihazı, hem hat ücretleri hem de kontör bedelleri bu güne göre oldukça pahalı idi. Bu sebeple ona sahip olmak için ortalamanın üzerinde bir bütçeye malik olmak gerekiyordu. İşte bu durum, cep telefonu sahiplerinin ekonomik düzeyi ve sosyal statüsü hakkında iyi bir imaj oluşmasını sağlıyordu. Bunun farkına varan bazı kişiler bilinçli ya da gayr-i ihtiyarî olarak telefonları vasıtasıyla kendi haklarında da benzer imajların oluşmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Bu sebeple olsa gerek ki kendisine “cep telefonu” denilmesine rağmen ceplerde değil, ellerde, boyunlarda, vücudun hafif öne doğru yan tarafında, kemere iliştirilen kılıflar içerisinde bellerde taşınyordu. Ceplerde taşınsa bile bir yere oturulduğunda çıkarılıp masanın üzerine konuluyordu. Sohbet ortamlarında bir şekilde bu yeni “cici oyuncak”tan da söz açılıyor ve bazen herkes kendi “cep”inin üstün özelliklerinden bahsederek bir nevi gizliiden gizliye karşı tarafa “caka satmaya”, üstünlük kurmaya çalışıyordu. Zamanla hem cep telefonları, hat, kart ve konuşma ücretleri tedricî olarak ucuzladı hem de toplumun hayat standardı bir miktar yükseldi ve böylece telefonlar neredeyse her sosyal seviyeden insanın cebine girer oldu; dahası cep telefonuna sahip kişi yaşı ilköğretim çağlarına kadar düştü. Böyle olunca salt bir cep telefonu sahibi olmak, artık statü belirleyici olmaktan yavaş yavaş çıkmaya başladı. Fakat bu sefer de pahalı marka ve çok fonksiyonlu cep telefonları üzerinden statü belirlenir oldu. Hasılı cep telefonları gerek bu yönüyle, gerek insan hayatına getirdiği kolaylıklar dolayısıyla ve gerekse zaman zaman tartışma konusu edilen, sağlık üzerindeki olumsuz etkileri ve sebep olduğu adli vakalar nedeniyle toplumun gündemine iyice oturmuş ve modern hayatın önemli bir parçası hâline gelmiştir.

Cep telefonlarını hayatın önemli bir parçası hâline getiren özelliklerinden biri de onun sayesinde atılan mesajlardır. Gelişen teknolojiyle birlikte cep telefonundan günümüzde sesli, görüntülü ve yazılı olmak üzere üç farklı tarzda mesaj atılabilmektedir. Ancak bizim burada söz konusu edeceğimiz mesajlar daha çok yazılı olanlardır. Yazılı mesajlar diğerlerine göre daha eski bir geçmişe sahiptir ve çok daha sık bir biçimde kullanılmaktadır. Piyasaya ilk çıktığı dönemlerde konuşma ücretlerinin pahalı olması, bazı telefon sahiplerini kimi zaman yazılı mesajlar yardımıyla haberleşmeye itmiştir. Başlangıçta bu mesajlar, sadece günlük işler dolayısıyla, işin içeriğiyle ilgili ve kişiye özel olarak gönderilirken zamanla bayram, kandil, yılbaşı gibi özel günlerde kutlama amacıyla da gönderilmeye başlanmıştır. Bayram ve yılbaşı vesilesiyle yollanan mesajlar da elbette ki bir kişinin cep telefonuna gelmesi hasebiyle kişiye özeldir. Ancak gelen mesajın, içeriği dolayısıyla kişiye özel bir tarafı pek yoktur. Zira aynı mesajı hiç değiştirmeden başkasının cebine sevk edebilirsiniz ve aynı mesaj metniyle siz de bir başkasının bayramını, yeni yılını kutlayabilirsiniz.

Kutlama amaçlı mesajlar ilk zamanlar, eskiden tebrik kartları üzerinde sık sık görmeye alışık olduğumuz; “Yeni yılınızı kutlar, size ve tüm ailenize sağlık, mutluluk ve başarılar dilerim.” ya da “Bayramınızı kutlar, size ve âlem-i İslama hayırlar getirmesini temenni ederim.” örneklerindeki gibi kısa ve klişeleşmiş tarzda idi. Fakat daha sonra aynı amaca hizmet etmesi için, bu tür mesajlara yenileri de ilave edildi. İlave edilen bu yeni mesajlar, “Mutluluk bankasının güzellikler şubesinde iki bin iki nolu hesabımıza bir yıllık sevgi yatırılmıştır. Gönlünüzce kullanmanız dileğiyle iyi seneler.” veya “Fani dünyanın bâkî padişahı değiliz biz. Parçalanmış gönül hırkalarını yamar, giyeriz. Biz dostlarla ağlar,

¹ Bazı bilim adamlarına göre cep telefonları, aşırı kullanılması durumunda insan sağlığı üzerinde ciddi boyutlara varan riskler taşımaktadır. Cep telefonlarının oluşturduğu manyetik alanların insan sağlığı üzerindeki etkileri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz (Şeker 2005).

dostlarla güleriz. Sizlere iyi bayramlar dileriz.” örneklerindeki gibi kendinden öncekilere nazaran daha edebî ve daha etkileyici biçimdeydi. Önceleri bayram ve yılbaşlarında yollanan işte bu tarz mesajlar giderek kandil, hicrî yılbaşı, doğum günü, sevgililer günü, anneler günü ve öğretmenler günü gibi özel günlerde de gönderilmeye başlandı ve yaygınlık kazandı. Arkadaşlar, dostlar ve sevgililer arasındaki ilişkiyi, tesis etmek, düzeltmek ya da pekiştirmek maksadıyla yollanan mesajlar da mesaj metinlerinin çeşitliliğini artırdı ve daha da yaygınlık kazanmasını sağladı. Bu arada cep mesajlarının yaygınlık kazanmasını kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı başka faktörler de devreye girdi. Örneğin birçok internet sitesinde bayram, kandil, yılbaşı, doğum günü, anneler günü, babalar günü, sevgililer günü, sevgi, dostluk, aşk, özlem, nefret, özür dileme, evlilik kutlaması, askerlik ve hatta üç büyük takımın taraftarlığı gibi konulardaki ihtiyaçlara cevap verebilecek tarzda cep mesajı metinlerine yer verildi, gerektiği zaman oradan alınıp kullanılması için ki zaten bazı kaynak kişilerimiz (Alır 2006), gönderdikleri bazı mesajları internetten seçme yaparak yolladıklarını belirtmektedirler. Bazı GSM şirketlerinin internet aracılığıyla günlük belli bir sayıdaki mesajı ücretsiz ya da çok az bir bedel karşılığı gönderme imkanı sağlamış olması da cep telefonu mesajlarının hızla yayılmasında önemli bir rol oynadı. Cep telefonu mesajlarının yaygın bir surette kullanıldığı görülünce bazı kişiler tarafından (Rüzgar 2003; Köksal 2005a; 2005b; İpek 2005) derleme ya da kendileri yazmak suretiyle oluşturdukları mesajların yer aldığı küçük cep kitapları yayınlandı. Güzel ve orijinal mesaj bulma sıkıntısı çekenlerin sık sık başvurduğu bu son derece ucuz cep kitapları da mesajların artmasına ve yaygınlık kazanmasına hatırı sayılır bir katkı sağladı. Zira bazı kaynak kişiler (Yarlı 2006) arkadaşlarının, mesajları bu tür kitaplardan seçerek yolladıklarını ifade etmektedirler.

İşte böylece on yıl gibi kısa bir süre içerisinde bir cep telefonu edebiyatı, başka bir deyişle cep mesajı kültürü oluşmuştur ve bu kültür öylesine bir yaygınlık kazanmıştır ki ülkemizde faaliyet gösteren üç GSM operatörünün verilerine göre ayda ortalama 25 milyon mesaj gönderilmektedir. Bu rakam kandil gecelerinde ve bayramlarda üç dört katına kadar çıkabilmektedir. Örneğin 2006 yılına girdiğimiz gece sadece Türkcell aboneleri tarafından 50 milyondan fazla kutlama mesajı gönderilmiştir. Yine aynı şirketin verilerine göre kurban bayramında gönderilen mesajların sayısı ise 90 milyonu aşmış vaziyettedir. İçerisinde bulunduğumuz yılbaşında yollanan mesajlarda önceki yıla göre % 19, geçen yılki kurban bayramında atılan mesajlarda da % 43’lük bir artış² gözlemlendiği belirtilmektedir. Demek ki bizim burada çalışmamızın nesnesi yaptığımız malzemenin kullanımı, halkın büyük çoğunluğunun, cep telefonu diliyle söyleyecek olursak, kapsama alanına girmiştir ve giderek kapsama alanı daha da genişlemektedir.

İşte böylesine yaygın bir kullanıma sahip cep telefonu mesajları bize göre sırf bu özelliği dolayısıyla bile halkbiliminin çalışma kadrosuna yeni bir başlık olarak girmeyi çoktan hak etmiştir. Zira bugün artık halkbiliminin bir “kültürbilim” olduğu, olması gerektiği anlayışı yerleşmeye başlamış ve bu doğrultuda az da olsa bazı çalışmalar, araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.³ Cep telefonu mesajları da yaygın olarak kullanılan bir kültürel unsur olduğuna göre demek ki bunlar da halkbiliminin ilgilenmesi gereken konulardan birisidir. Cep telefonu mesajlarının halkbiliminin ilgi alanına girip giremeyeceği konusunda bu söylediğimiz gerekçe eğer yeterli bulunmaz ise bu malzemeyi, Dan Ben-Amos’un, performans teorisinin⁴ manifestosu niteliğindeki yazısında yer alan folklor tanımı turnusolunda test edilmesini öneririz. İlgilisinin malumu olduğu üzere Ben-Amos (1997: 84)’un tanımına göre folklor; -ki bu tanımda folklor, bilimin adı olarak değil, bilimin malzemesi olan ürünlerin toplamının ismi olarak düşünülmüştür- “küçük gruplardaki⁵ artistik (sanatsal) iletişimidir.” Cep telefonu mesajlarıyla da değil sadece küçük gruplarda, yukarıda boyutları hakkında az çok bir fikir uyandırması için verdiğimiz rakamlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye halkının büyük çoğunluğu arasında bir iletişim kurulmaktadır. Ayrıca;

1. Hakkın huzurunda yüzün ak, kıyamette bineğin Burak, yedi cehennem sizden ırak, sekiz cennet size durak olsun. Kandiliniz mübarek olsun.

² Burada sıralanan veriler, Zaman Gazetesi’nin 01.11.2005 ve 24.01.2006 tarihli nüshalarından, cep telefonu mesajlarıyla ilgili haberlerden alınmıştır.

³ Halkbiliminin niçin “kültürbilim” olarak algılanması lazım geldiği, bu doğrultuda halkbiliminin yeni konularının neler olması gerektiği ve bu yeni konulardan birinin incelenmesi için bkz. (Özdemir 2002: 53-73).

⁴ Performans teorisinin ayrıntılı bilgi için bkz. (Çobanoğlu 2002: 265-316).

⁵ Buradaki küçük gruptan kasıt, sanırım “halk” denilen organizasyonun asgari şeklidir. Zira Alan Dundes (1998: 143)’a göre halk; “en azından ortak bir (kültürel) faktörü paylaşan herhangi bir insan grubu”dur ve “bu grup bir aile kadar küçük, bir millet kadar geniş olabilir.” Demek ki Ben-Amos’un tanımındaki “küçük grup” ifadesinden “folklor, sadece küçük gruplardaki sanatsal iletişimidir” şeklinde bir anlam çıkarılmamalıdır. Çünkü “küçük grup”la halkı oluşturan topluluğun asgarisi kastedilmektedir ve halk grupları millete, hatta bazen çeşitli milletlerden oluşan daha büyük bir topluluklara varıncaya kadar muhtelif büyüklüklerde olabilir.

2. Bu dünya değil ki vuslat diyarı. Tadında tuzunda yoktur ayarı. Ârifler gözünde hiçtir değeri. Can dostlarımıza selam olsun. Bayramınız mübarek olsun.
3. Baki dostluklar adına nice dilekler vardır. Ölümü dahi ayrılık saymayan yürekler vardır. Mesafeler araya set çekse ne çıkar?! Dualarla birleşen gönüller vardır.

örneklerinde görüldüğü üzere bu iletişimin sanatsal yönünün bulunmadığını söylemek ya pek mümkün değildir ya da sanatın olmazsa olmazlarından olan metinlerdeki yaratıcılık gücünü ve estetik öğeleri görmezden gelmek demektir. Şu halde insanlar arasında sanatsal bir iletişim kurulmasını sağlayan cep telefonu mesajları, halkbiliminin yeni çalışma konularından birisidir.

Halkbiliminin inceleyeceği malzemeyi bitmiş, tamamlanmış bir ürün olarak gören metin merkezli yaklaşımların bakış açısına göre herhangi bir malzemenin folklorun şemsiyesi altına girebilmesi için sözlü olma, geleneğe bağlı olma, anonim olma, varyantlı olma ve kalıplaşmış olma gibi beş temel özelliğe⁶ sahip olması gerekmektedir. Cep telefonu mesajları bu açıdan değerlendirildiğinde bile onların, halkbiliminin ilgi alanına rahatlıkla girebileceği söylenebilir. Buna göre mesajların her şeyden önce sözlü olması, yani sözel iletişim yoluyla kişiden kişiye aktarılması gerekmektedir. İlk anda baktığımızda cep telefonu mesajlarında bu özelliğin olmadığını görüyoruz. Eğer sözlü olma özelliğini, sadece “sözel iletişim yoluyla karşı tarafa aktarma” olarak algılayacak olursak yazılı kaynaklardan öğrenilip sözel ortama geçirilenleri nasıl değerlendireceğiz ve bunların tespitini nasıl yapacağız? Matbaa teknolojisinin sözel ürünler üzerindeki etkisini, sözel ürün avcılığı yapan kişiler olarak nereye koyacağız, nasıl değerlendireceğiz? Dahası sözel ortamdaki derlenip yazıya geçirilmiş bir masal, efsane, türkü, bilmece, vs. metnini artık sözel olma özelliğini kaybettiği için incelemelerimizin dışında mı bırakacağız? Eğer sözlü olmayı sırf, söz vasıtasıyla aktarılanlar olarak düşünürsek bu ve buna benzer daha birçok soru ve sorunla karşılaşabiliriz ve üstelik kendimizi çalışma konuları itibarıyla çok dar bir alana hapsedilmiş oluruz. O halde sözlü olmayı, sonradan hangi vasıtayla aktarılsa aktarılsın bilginin daha çok söz aracılığıyla iletildiği ortamlarda yaşayan zihinlerin üretmesi olarak anlamak gerekmektedir. Yani burada üzerinde daha fazla durulması gereken, bir şeyin sözle aktarılıp aktarılmaması değil, o şeyin, bilgilerini daha ziyade sözle iletmeyi âdet edinmiş zihinler tarafından üretilmiş olmasıdır. Çünkü böylesi bir zihin tarafından üretilmiş olan bir ürün, sonradan yazıya geçirilmiş olsa bile başlangıçtaki özelliklerinden pek bir şey kaybetmemektedir yani sözlü olma özelliğini devam ettirmektedir. Demek ki bir ürünün sözlü olması onun neyle aktarıldığından çok, onun hangi ortamda, zihinde daha fazla kalıcı olmasını sağlayan aliterasyon ve asonans içeren yapısal özelliklerini sağlayan söz değil, çalışma ve üretme şeklini sözün uçuculuğuna göre formatlamış⁷ olan zihindir. Bu sebeple biz sözlü olma ile, sözlü kültür ortamında üretilmiş olmayı anlamının daha doğru olacağını düşünüyoruz. İşte cep telefonu mesajları yazılı olarak iletilseler bile sözlü kültür ortamında yaşayan ya da o ortamı daha çok yeğleyen zihinler tarafından üretildiği için sözlü olma özelliğine sahiptirler.

Her şeyden önce söz konusu mesajları gönderenler ve alanlar, pek çok bakımdan sözlü kültür ortamına benzeyen elektronik kültür ortamında yaşamaktadırlar ki onların zihni de Walter J. Ong (1995: 161)’ın belirttiğine göre birçok bakımdan sözlü kültür ortamında bulunanları gibi işlemektedir. Dolayısıyla yeni üretilmiş olan mesajlar da sözlü olma özelliğine sahiptir. Diğer taraftan gönderilen mesajların bir kısmı ya sözlü kültürün hükümlerinde olduğu dönemlerden tevarüs etmiştir ya onların tadilatıyla elde edilmiştir ya da onlardan esinlenilerek yeniden oluşturulmuştur:

1. Gülümsün kurutmam seni. Suda çürütmem seni. Kırk yıl da ayrı kalsak Yine unutmam seni.
2. Yeni yılınızı en içten dileklerle kutlar; sağlık, başarı ve mutluluk dolu yıllar dilerim.
3. Mübarek kurban bayramınızı kutlar, daha nice bayramlara kavuşmanızı Cenab-ı Allah’tan niyaz ederim.
4. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. Sana onuncu köyden sesleniyorum: Seni seviyorum.
5. Türküm, doğruyum. Süpermen’in oğluyum. Betmen’in torunuyum. Rambo’nun sağ koluyum. Duvara kafa attım. Trene çelme taktım. Üç ay komada yattım. Vallah seni unutmadım.

⁶ Metin merkezli halkbilimi kuramlarından hareketle oluşturulan, folklor ürünlerinde bulunması gereken bu beş temel özelliğin ayrıntıları hakkında bkz. (Yıldırım 1998: 68-69).

⁷ Sözün doğasından kaynaklanan özelliklerin, zihnin işleyişini ve üretim sürecini nasıl etkilediği, şekillendirdiği konusunda ayrıntılı bilgi almak için Walter J. Ong (1995: 52-75)’un çalışmasına bakılabilir.

6. Meleklerin kıskanacağı kadar mutluluk, tıbbın şaşıracağı kadar sağlık, tarihin yazamayacağı kadar başarı, kimsenin göremeyeceği kadar sevgi dolu nice yıllara...

Görüldüğü üzere birinci örnek eski bir manidir ve sadece ilk kelimesine bir “sün” eki ilave edilerek kullanılmıştır. İkinci ve üçüncü örnekler yılbaşı ve bayram kutlama kartlarında bolca görmekten artık iyice ezberlediğimiz klişe sözlerdir. Yani bu ilk üç örnek eskiden tevarüs etmiş ve artık cepte kullanılan mesajlardır. Dördüncü örnek bir atasözüne ekleme yapılarak oluşturulmuştur. Beşinci ve altıncı örnekler ise eskiden var olan ve çoğumuzun iyice ezberine yerleşmiş bulunan metinlerden mülhemle elde edilmiştir. Beşinci metnin nereden esinlenilerek oluşturulduğu aşikardır ve fakat aynı zamanda referans verdiği kahramanların orijini dolayısıyla da düşündürücü ve acıdır. Altıncı metin ise ikinci metinde sunulan cümlenin bir anlamda dönüşüme uğramış halidir. Bütün bunlar da göstermektedir ki cep telefonu mesajları sözel olma özelliğine sahiptir.

Metin eksenli yaklaşıma göre bir malzemenin halkbiliminin konusu olabilmesi için sahip olması gereken ikinci özellik, geleneğe bağlı olmaktır. Eğer “gelenek”in anlamını Türkçe Sözlük⁸’ün verdiği şekliyle; “*bir toplumda eskiden kalmış, kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar*” biçiminde alacak ve buna göre hareket edecek olursak hem kendimizi “antikalar bilimi” adı verilebilecek dar bir alana sıkıştırmış hem de ‘gelenek’in doğasına uygun hareket etmemiş oluruz. Zira geleneğin tam olarak bu anlamda olmadığı, onun şartlara ve çevreye uygun biçimde değişim ve dönüşüm geçirebildiği uzmanı tarafından artık iyice bilinmektedir. Eğer bir işlevi varsa en katı olduğu düşünülen geleneksel unsurlar bile hep olduğu gibi kalmayıp zamanla şartlara göre değişebilmektedir. Bu değişim bazen öylesine yavaş ve az miktarda gerçekleşmektedir ki kolay kolay fark edilememekte ve dolayısıyla insana hep olduğu gibi kaldığı zannını vermektedir tıpkı aynı anda en az iki biçimde hareket ettiği halde hareketinin yavaşlığı, kütesinin büyüklüğü ve onu fark etmesi beklenen insanın bu kütle karşısındaki kıyas kabul etmez küçüklüğü dolayısıyla dünyanın, hareket etmediği hissini uyandırması gibi. Geleneklerdeki değişim bazen de öylesine hızlı ya da çok miktarda gerçekleşir ki hız ve çokluk dolayısıyla yeni ortaya çıkan ürün ya da unsurun eskiyle olan bağı fark edilemez; bunun gelenekten uzak, tamamen yeni bir şey olduğu sanılır. Oysa bu yeni ürün/unsur ya eskiden bazı parçalar, nüveler taşımaktadır ya da eskinin işlevlerini icra etmek üzere onun yerine ikame edilmiştir. Üzerindeki yeni makyajını kaldırdığımızda bu durumu açıkça görebiliriz. Her hal ü kârda yenin geleneksel olanla şu ya da bu şekil veya derecede bir bağlantısı bulunmaktadır ki zaten biz halkbilimcilere düşen de bu bağlantıyı ve bağlantının boyutlarını ortaya koymak ve böylece halk denilen gönüllü organizasyonun oluşum ve işleyiş dinamiklerini belirlemektir. Bu sebeple gelenek denilince, eskiden beri hiç değişmeden sürüp gelen kültürel unsurlar anlaşılmalı onların tıpkı canlı bir organizma gibi doğup geliştiği, gerektiğinde değiştiği ve hatta mutasyon geçirerek bir işlevi olduğu müddetçe varlığını sürdürdüğü düşünülmelidir. Eğer geleneğin doğası bu şekilde olmasaydı insanlığın kültür ve medeniyeti bugünkü düzeyine erişemezdi, daha doğrusu bir düzeyden bile söz edilemezdi.

Oluşturulmasını ve iletilmesini sağlayan vasıta dolayısıyla son derece yeni bir kültürel unsur olduğu düşünülen cep telefonu mesajları, işte bu bakımdan değerlendirildiğinde gerçekte onların da bir geleneğe yaslandığı ortaya çıkmaktadır. Cep telefonu mesajları, aslında eskinin mektubunun ve tebrik kartlarının devamı niteliğindedir. İşlev bakımından mesajların, tam olarak eskinin mektuplarının ve kartlarının yerini aldığı söylenebilir Dostlar, arkadaşlar ve akrabalar arasındaki iletişimi tesis eden mektubun, tebrik kartlarının yerine bugün mesajlar geçmiştir. Hatta mesajların, mektupla ve kartla kıyaslanamayacak kadar hızlı gidip gelmesi ve dolayısıyla daha sık görüşülmesini sağlaması gibi bir avantaja sahip olması, onların bu geçiş sürecini hızlandırmıştır. Hızlı ulaşım imkânlarının artması ve sabit telefonların yaygın olarak kullanılmasıyla mektup, önce yavaş yavaş eski önemini yitirmeye ve daha az yazılır olmaya başladı. Sonra buna cep telefonunun sunduğu imkânlar dâhil edilince mektup, PTT’yi yeni arayışlar içerisine sokacak kadar tedavülde az dolaşır oldu. Zira artık ya mektup yazma ihtiyacı ortadan kalkmıştı ya da olan ihtiyaçlar cep mesajları sayesinde gideriliyordu.

Eskiden kırtasiyecilerde tebrik kartlarının satıldığı bir stand mutlaka bulunurdu ve bu stand dinî bayramlar ve yılbaşıları öncesinde zenginleştirilirdi. Bu da yetmez, söz konusu zamanlarda büyük postanelerin yakınlarına seyyar kart satıcıları on beş, yirmi gün öncesinden sergi açardı ve her zevk sahibine hitap edecek tarzda şehir manzaralarından pastoral görüntülere, sürrealist resimlere, dönemin meşhur aktör, aktrist ve sanatçılarından dinî ya da millî içerikli figürlere varıncaya kadar adını sayamayacağımız daha pek çok türde kart satarlardı. Yılbaşılarında ve dinî bayramlarda işte bu kartlardan

⁸ **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, TDK Yay., Ankara 2005, s. 741.

deste deste alıp arkasına birkaç satır klişe cümle ilave edip eşe, dosta yollamak gelenek haline gelmişti. Cep telefonu mesajları, âdetâ bir varisçi gibi işte bu geleneğin de yerini aldı ve geleneğin birçok unsurunu değiştirerek veya ortadan kaldırarak onların işlevlerini farklı bir tarzda icra etmeye başladı. Hatta öyle ki pratikliği dolayısıyla eskinin kartlarında olmayan başka işlevleri de üstlenmeye başladı. Örneğin eskiden hiçbir kandilde kutlama kartı yollanmazdı fakat bugün cep telefonuyla kandillerde mesajlaşmak âdetâ bir gelenek hâline geldi. Fakat bu gelenek de hiç yoktan ortaya çıkmamıştır, belli bir temele dayanmaktadır. Eskiden kandillerde helva yapılıp komşuya, akrabaya dağıtılırdı ve yakın akraba çok uzakta oturmuyorsa mutlaka ziyaret edilirdi (Alır 2006). Bu sırada da eşin, dostun kandili kutlanırdı. Sabit telefonların kullanımı yaygınlaşınca uzakta olan yakınların kandilleri telefon aracılığıyla kutlanmaya başlandı. İşte cep telefonlarıyla yollanan kandil mesajları böylesi bir altyapıya dayanarak, bayram kutlama mesajlarına benzetilerek ortaya çıkmıştır. Demek ki eski bir uygulamanın özü alınarak o öze, şartlara ve modaya uygun yeni bir elbise biçilmiştir. Hatta yeni elbise biçme işi doğum günü, anneler günü, sevgililer günü gibi başka vesileler için de kullanılarak yaygınlaştırılmıştır.

Cep mesajları sadece işlev bakımından bazı geleneklerin devamı niteliğinde değildir. Onlar, kullanılan metinler açısından da geleneğin takipçisidir. Her şeyden önce yılbaşında ve bayramlarda gönderilen bazı cep mesajlarının, eskinin kartlarından aynen ya da bir parça değiştirilerek alınıp oluşturulduğunu yukarıda belirtmiştik. Bazı mesaj metinleri ise ya eskinin klişeleşmiş mektuplarından, ya kimi şarkı sözlerinden, özdeyişlerden ya da anonim veya ferdi şiirlerden aynen veya bir parça adapte edilerek alınmıştır:

1. Sayın değerli, sağlam ciğerli, bazen hüznü, bazen kederli, su gibi akan, şimşek gibi çakan muhterem varlık! Kalbimin en derin köşesinde, gül suyu şişesinde saklamış olduğum selamlarımı sunar, hürmetler ederken evvela seni, beni, gemideki dümeni, tarladaki dikenini, dünyada olup biteni, gurbette hasret çekenini, baharı, yazı, kemani, sazı, bahçedeki kazı, oğlanı, kızını, insandaki nazı yaratan yüce Allahtan iyi olmanı dilerim.
2. Değirmen misali döner başım. Sevda değil bu bir hışım. Gel gör beni darmadağın, Tel tel çözümlü kalmışım.⁹
3. Kırgın kırgın bakma yüzüme. Henüz dinlemedin benden türküler. Benim aşkım sığmaz öyle her saza. En güzel türküyü bir kurşun söyler. Kırgın kırgın bakma yüzüme.
4. Başında yok ise sevda yelleri, Nereden bilirsin çektiklerimi? Yanıldım, şaşım da âşık oldum. Kışkandı zalim felek sevdiklerimi.
5. Aşkın beni deli etti billahi! Ne yaman mestâne bakar gözlerin.
6. Ölmüş karga gözümü oysun ki, susuz havuzda boğulayım ki, boş tüfek beni vursun ki, bozuk araba bana çarpsın ki seni seviyorum.
7. Ey Türk kıızı! Birinci vazifen çamaşırları ve bulaşıkları yıkamaktır. Senin en kıymetli hazinen kocandır. Seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek kaynanandır. Kılıbık sandığın kocan seni başkasıyla aldatacaktır. Muhtaç olduğun oklava kapının arkasındadır. Ne mutlu edepsizim diyene!

Sıralanan bu metinlerden birincisi, bir zamanların bazı asker mektuplarında¹⁰ sık sık karşımıza çıkan satırlardan alınmadır. İkincisi ise Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Sitem" adlı şiirinden bir parçadır ki bu şiir Erol Evgin tarafından şarkı olarak da seslendirilmişti. Üçüncü metin Sezai Karakoç'un "Mona Roza"sına, beşinci metin ise Erzurumlu Emrah'ın bir türküsüne aittir. Dördüncü metin Ferdi Tayfur'un bir şarkısından alınmadır. Altıncı metin halk arasında sıkça kullanılan yemin formuna benzer şekilde üretilmiş ve yine halk arasında zaman zaman şaka olarak baş vurulan "yanıltmalı yemin"¹¹ diyebileceğimiz tarzdadır. Son metin ise malum olduğu üzere Atamızın Gençliğe Hitabe'sinden esinlenilerek oluşturulmuştur. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür ancak bunu bir bildiri hacmindeki çalışmada yapmak hem pek uygun değildir hem de bu bize daha fazla bir şey kazandırmayacaktır fikrimizi iyice pekiştirmekten başka. Görülüyor ki cep telefonu mesajlarının bir kısmı eski ve geleneksel

⁹ Şiir formundaki metinler hem fazla yer kaplamaması hem de cep telefonlarında düz yazı tarzında yazıldıkları için burada da nesir biçiminde verilmiştir.

¹⁰ Buna benzer klişeleşmiş ifadeler barındıran asker mektupları için bkz. (Kaya 2002: 13-17).

¹¹ "Yanıltmalı yemin" tabiri burada ilk defa kullanılmıştır ve tarafımıza aittir. Bazen küçükleri kandırmak, onlara şaka yapmak amacıyla söylenen ve halk arasında başka örnekleri de bulunan bu kabil sözlere şimdiye kadar herhangi bir isim önerilmediyse bu adı teklif ediyoruz. Bir başka "yanıltmalı yemin" örneği: "Yeminim yemin olsun. Yediğim somun olsun. Karınca boyu kayadan atlayım. Kurbağalar kısır kalsın ki..."

olanlardan seçilmekte ya da onlardan ilham alınarak oluşturulmaktadır. İşte bütün bunlar da göstermektedir ki cep telefonu mesajları gerek işlev bakımından ve gerekse kullanılan metinler açısından eski ve geleneksel olanla bir şekilde irtibat halindedir. Bu ise cep mesajlarının, kimi geleneklerimizin değişim ve dönüşüm geçirmiş hali olduğunu ima etmektedir ki bu da mesajların geleneğe bağlı olduğu anlamına gelmektedir.

Kuşkusuz cep telefonu mesajları içerisinde sadece eskiden tevatüs edilenler yoktur. Yeni üretilmiş metinler de mevcuttur. Örneğin aşağıda sıralayacağımız şu metinler, gerek içeriklerindeki bazı bilgiler ve gerekse yapıları itibarıyla son beş altı yıl içerisinde üretilmiş olduklarını açıkça göstermektedirler:

1. Sen deprem gibi girdin gönlüme. Enkazlar bıraktın üzerime. Kalbimde artçılar devam etmekte. Özlenmektesin, 8.9 şiddetinde.
2. Mutluluk bankasının güzellikler şubesinden iki bin iki nolu hesabınıza bir yıllık sevgi yatırılmıştır. Gönlünüzce kullanmanız dileğiyle iyi seneler.
3. Mutluluğun Türkiye enflasyonu kadar yüksek, kederlerin memur maaşı kadar düşük, geleceğin Demirel'in keli kadar parlak, ömrün Ecevit'in ki kadar uzun olsun. Bayramın kutlu olsun.
4. Irak'ın El-Cezire televizyonunun verdiği habere göre Amerikalılar inek dolu bir kamyonu havaya uçurmuşlar. Bütün ineklerin öldüğü sanılıyor. Yaşıyorsan haber ver.
5. Müjde! Bu gece günahlarda % 100'e varan indirimler, iyiliklerde bin kata varan ekstra sevaplar sizleri bekliyor. Not: Kul hakkı kampanya dışındadır. İyi kandiller.
6. Evde kalmışlara müjde! Hemen adını, göz rengini, ölçülerini yaz, 6464'e gönder. Ailenin yerine turşunu biz kuralım. Üstelik ilk elli kişiye turşu kabı hediye.
7. Bataryası zayıf rüyalarımnda, kapsama alanı dışında kalan canım arkadaşşıma şebeke hatası nedeniyle ulaşamadım. Şimdi yüreğimde full çeken hattımla seninleyim.

Yeni üretilmiş olmalarına rağmen bunları ortaya koyan ve kullanan kişilerin ortak değerlerini yani onları halk yapan kültürel unsurları içermeleri dolayısıyla bunlar da halkbiliminin konusunu teşkil etmektedirler. Çünkü bağlam merkezli anlayışa göre bir unsurun halkbilimine konu olabilmesi için geleneğe bağlı olması gerekmez (Ben-Amos 1997: 84-85), o unsurun, bireyleri bazı ortak paydalar altında toplaması, diğer bir deyişle halkın oluşmasını sağlamada bir işlevinin olması yeterlidir. Kaldı ki bu metinler her şeyiyle tamamen de yeni değildir. Satır aralarında, geleneksel yapıdan bazı kırıntılar barındırmaktadırlar.

Folklor ürünlerinin sahip olması gereken üçüncü özellik, anonim olmasıdır. Anonim olması elbette ki ürünlerin, insanlar tarafından kolektif olarak yaratılması demek değildir, ilk yaratıcısının unutulmuş olması anlamına gelmektedir. Her ürünün tabii ki bir ilk yaratıcısı vardır. Fakat sözlü kültür ortamının doğası gereği bu ilk yaratıcının imzası korunamamakta ve zamanla yaratıcının adı tamamen unutulmaktadır. Cep telefonu mesajlarında da aynı durumu görmek mümkündür. Hiçbir mesajın kim tarafından üretildiği bilinmemektedir. Ancak bazı şiirlerden alınarak oluşturulan mesajların üreticisi, onu oradan alıp ilk defa kullananlar ve şiir kültürü iyi olan bazı kişiler tarafından bilinebilmektedir. Fakat bu bilgi ya gerek görülmediği için, ya o metne sahiplenme duygusuyla yaklaşıldığı için ya da telefondaki yer darlığı yüzünden hiçbir zaman mesaja ilave edilmemektedir. Bu ise yaratıcısı bilinen metinleri dahi zaman içerisinde anonimleştirmektedir. Zira mesajları kullananların çoğu metinlerin gerçekte kime ait olduğunu bilmemektedir ve üstelik öğrenme gayreti içerisinde de girmemektedir.

Kaynak kişilerden öğrendiğimize göre birine mesaj gönderilmesi gerektiğinde öncelikle insanlar, kendilerine gönderilen mesajlara müracaat etmektedirler. Bu mesajlar ise ya cep telefonunda kayıtlıdır ya da onların özel defterlerinde. Zira derleme yaptığımız bazı kişiler hem hatıra olsun diye hem de ihtiyaç duyulan zamanlarda mesaj metni darlığı çekmemek için kendilerine gelen metinleri cep telefonlarında ya da defterlere kaydederek (Çetin 2006; Yılmaz 2006) sakladıklarını belirtmektedirler. Gönderilecek mesajlar bazen de internet sitelerinden seçilmektedir. İster saklanan yerden alınsın isterse internetten seçilsin mesajlar bazen, bir başkasına yollanırken üşenme ya da zaman darlığı dolayısıyla hiçbir değişikliğe tâbi tutulmadan aynen yollanmaktadır. Aynen yollanması demek onların herkese hitap edecek bir üslup ve manaya sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu ise kalıplaşmışlık demektir. Gerçekten de cep mesajları kalıplaşmış bir yapıya sahiptir ki kalıplaşmışlık da folklor ürünlerinin bir diğer ölçütüdür.

İşlevle yapı arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. İşlev, yapının oluşumunu belirler; yapının şekli ve elemanları da işlevin işlerliğini. Cep telefonunun sunduğu imkanlarla cep mesajları arasında da bu şekilde bir ilişki mevcuttur. Her şeyden önce cep telefonları bir seferde 160 karakterlik bir metnin gönderilmesine izin vermektedir. Yazılan metin 160 karakteri geçtiğinde mesaj ikiye bölünerek gönderilmekte bu ise iki tane mesaj ücreti ödemek anlamına gelmektedir. İşte bu durum mesaj gönderenleri, meramı 160 karakterle anlatma gibi bir sınırlamayla karşı karşıya bırakmıştır. Bu sınırlama da mesaj sahiplerini, az sözle çok şey ifade etme yollarını aramaya itmiştir. Arayışlar ise karşımıza az sözle çok şeyin ifade edildiği, içerisinde estetik kaygıların nispeten tatmin edildiği birtakım metinleri çıkarmıştır. Bu metinler;

1. Güzbeyli, bozkurt soylu, ey Türk oğlu! Ocağın tütsün, soyun sürsün, kaderin gülsün. Başın dik, alnın açık, kılıcın keskin, ocağın mutlu, kandiliniz kutlu olsun.
2. Yüreğiniz umutlu, umutlarınız atlı, sevdanız kanatlı, sofranız tatlı, mutluluğunuz katlı, makamınız tahtlı, ömrünüz bahtlı, mübarek kandiliniz hayırlı olsun.
3. Mevlâ çekirdeğe orman gizlemiş. Yılanın zehrine derman gizlemiş. Tahıl tanesine harman gizlemiş. Mübarek gecelere cennet gizlemiş. Kandiliniz mübarek olsun.
4. Ömrün ibadetli, yuvan muhabbetli, kalbin merhametli, kararın isabetli, paran bereketli, sofran afiyetli, bedeninin sıhhatli, neslin şerefli, ailen mutlu, bayramın kutlu olsun.
5. Sen gittin ya deli kız, sanki her şey yas tutuyor. Ne rüzgar okşuyor eskisi gibi yüzümü, ne de ağaçlar bizim için dans ediyor. Sahillere yazdığım ismini kıskanıp da delicesine savrulan dalgalar bile hüznü. Yağmurlar dinmek bilmiyor yar. Bak yokluğunda ağlıyor gökyüzü.

örneklerinde görüldüğü gibi aliterasyonlu, asonanslı yapılarıyla, hatta bazen içerdikleri edebî sanatlarla meramı güzel bir şekilde anlattıkları için olsa gerek oldukça beğenilmişlerdir. Bu metinler, hem beğenilmeleri hem de yeni metin oluşturacak imkân ve zamana sahip olunmaması veya üşenilmesi dolayısıyla başkaları tarafından sıkça kullanılmıştır. Bu ise onların kalıplaşmasını, klişeleşmesini sağlamıştır. Bunların kalıplaşmasını sağlayan birinci özellik yukarıda da belirttiğimiz gibi 160 karakterlik sınırlamadır. Gerçekten de derlediğimiz 1500 mesajın karakter sayısına baktığımızda 150 karakterlik bir ortalama çıkmıştır ki bu rakam, imla ve noktalamaya dikkat edilerek yazılmış metinlerin karakter ortalamasıdır. Bu ortalama metinlerin cep telefonundaki haline göre çıkarılsa çok daha düşük çıkacaktır. Çünkü metinler cep telefonunda yazılırken çoğunlukla noktalama işaretleri kullanılmamakta, imlaya dikkat edilmemekte, bazı kelimeler birleşik, bazıları da kısaltılarak yazılmakta, bazı yerlerde de ünlü harfler gösterilmemektedir. Yani cep mesajlarında en az karakterle çok şey söylenmeye çalışılmaktadır. Bu da darası alınmış sözlerin, yani birtakım şiir parçalarının veya şiirimsi metinlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Cep mesajlarının kalıplaşmasını sağlayan ikinci özellik onların, işte bu şiirimsi yapılarıdır. Kalıplaşmayı sağlayan bir diğer özellik de mesaj bulmaya ya da yazmaya fazla zaman ayırmak istemeyenlerin kendilerine gelenleri aynen ya da çok küçük değişikliklere uğratarak kullanmasıdır.

İşte bu kalıplaşmış mesajlar bazen başkasına sevk edilirken gönderiliş amacına, kişinin kendine özgü bazı tasarruflarına, karşıdaki kişinin durumuna, mesajlaşan kişiler arasındaki ilişkinin boyutuna göre birtakım küçük değişikliklere uğratılmaktadır. Bu ise mesajlarda varyantlaşmayı ortaya çıkarmaktadır ki varyantlaşma da folklor ürünlerinde bulunması gereken beşinci ölçüttür.

Bu çalışmayı yapabilmek için 1500 adet mesaj derlemiştik¹². Bunları, derlediğimiz malzemede varyantlaşma olup olmadığını anlamak için incelediğimizde çok şaşırtıcı bir sonuçla karşılaştık. Şaşırtıcı diyoruz çünkü sözünü ettiğimiz metinlerin, genelde ezberden değil de kayıtlı oldukları yerlerden alınıp kullanılmaları hasebiyle varyantlaşmaya mahal vermeyecek şekilde ya hiç değişikliğe uğramayacaklarını ya da çok az değiştirileceklerini zannediyorduk. Oysa metinler bunun tam tersini söylüyordu: 1500 metin

¹² Metinlerin bir kısmı yaklaşık altı yıllık bir zaman diliminde kendi cebimize ve yakın çevremizdekilerin ceplerine gelenlerden derlenmiştir. Bir kısmı da öğrencilerimize derletilmiştir. Aşağıda isimleri bulunan ve kimisi hem kaynak kişilik hem de derlemecilik yapan bu kişilere ayrı ayrı teşekkür ederim: Aslı Yarı, Bilgehan Ayata, Burcu Ağcayazı, Celal Boyraz, Ceyda Demir, Derya Tutan, Döndü Kılınç, Döne Pekuz, Emrah Erdoğan, Engin Demir, Esra Avcı, Feyza Kahya, Güler Şen, Gülşen Dirim, Hacı Küçükçılz, Hakan Yıldız, Hasret Havva Kul, Hatice Kübra Başbuğ, Leyla Ökruca, Mehmet Can Uğur, Oktay Özdemir, Ömer Aldanmaz, Özlem Cesur, Özlem Yıldırım, Özlem Zor, Pakize Karasu, Serkan Düğenci, Sevda Boyraz, Sevgi Çetinkaya, Sevgi Yılmaz, Sibel Özçelik, Suzan Çetin, Tennur Ulusoy, Yasemin Aldanmaz, Zeynep Gürbey. Fakat bunlar arasından özellikle Aslı, Ceyda, Döndü, Esra, Hacı, Hasret Havva, Hatice Kübra, Leyla, Pakize, Sevgi Çetinkaya, Sevgi Yılmaz, Sibel, Suzan ve Tennur'a, teşekkürlerimin katmerli olduğunu ve minnettarlık duyduğumu belirtmek isterim. Zira onlar bu çalışma için gereken malzemenin toplanması noktasında daha fazla gayret göstermişlerdir.

içerisinde tam 245 mesajın varyantı vardı ve bu 245 mesaja ait toplam varyant sayısı ise 580 idi. Buna göre hiç varyantı bulunmayan mesaj sayısı 675'tir ki bu toplanan metinlerin yarısından daha küçük bir rakamdır.

Varyantlar bazen çok küçük değişikliklerle oluşturulmuştur bazen de hatırı sayılır farklılıklarla. Bazen aynı metin sondaki bir kelimesinin değiştirilmesiyle varyantlaştırılmıştır. Örneğin bir metin bayram kutlaması için gönderilirken aynı metnin, sonundaki "Bayramınız kutlu olsun." ibaresinin "Kandiliniz mübarek olsun." biçiminde değiştirilmesiyle hem farklı bir amaca hizmet ettirilmiştir hem de bu metnin varyantı oluşturulmuştur.

Varyantlaşmanın varlığı, her şeyden önce elektronik kültür ortamını ikincil sözlü kültür ortamı olarak nitelendirenleri haklı çıkarır mahiyettedir. Çünkü varyantlaşma esas olarak sözlü kültür ortamındaki zihinlerin ürünüdür. Sözlü kültür ortamındaki zihnin ezberinde duran metinler, bazen unutmalar sebebiyle bazen de amaç, ihtiyaç ve beğeni farklılıkları dolayısıyla bazen de bu iki faktörün bileşkesi nedeniyle muhtelif değişikliklere uğrayarak varyantlaşmaktadırlar. Yazının sabitleştirici özelliğine rağmen varyantlaşma gerçekleşiyorsa bu neden kaynaklanmaktadır? Bu, zihnin sözelliğe alışkın olmasından mı yoksa ihtiyaçların ve beğenilerin farklılığından mı ileri gelmektedir? Kanaatimizce bunda her iki faktörün de payı bulunmaktadır.

Varyantlar bu verileri sunmasının yanında başka hususlar hakkında da ip uçları taşımaktadır. Örneğin varyantlar hangi tür mesajların daha fazla kullanıldığını göstermektedir ki bu da mesajların daha çok hangi vesileyle yollandığı, hangi tür mesajların niçin ve daha fazla beğeni topladığı, dolayısıyla halkın daha fazla değer verdiği unsurların ne olduğu konularında bizlere aşağı yukarı bir fikir vermektedir.

Yukarıda cep mesajlarının birçok farklı vesilelerle ya da amaçlarla gönderildiğini belirtmiştik. Hatta öyle ki bazı arkadaşlar arasında; "Bir Fenerbahçeli 10 Trabzonsporluya, 30 Beşiktaşlıya ve tüm Galatasaraylılara bedeldir."örneğinde görüldüğü gibi tutulan takımlarla ilgili mesajlar da yollanmaktadır. Derlemiş olduğumuz metinlerin hangi amaçla gönderildiğine, dolayısıyla temasına şöyle bir baktığımızda ortaya şu şekilde bir tablo çıkmaktadır:

Metnin Amacı ya da Teması	Adedi
Sevgi Bildirme	614
Kandil Kutlama	326
Bayram Kutlama	208
Dostluk Bildirme	176
Mizah	156
Doğum Günü Kutlama	10
Yılbaşı Kutlama	4
Ramazan Ayı Kutlama	3
Anneler Günü Kutlama	2
Üç Ayları Kutlama	1
Toplam	1500

Tablodan da anlaşılacağı üzere on farklı gönderilme amacı içerisinde mesajlar en çok sevgiliye olan sevgiyi bildirmek için yollanmıştır. Dostluk bildirmek için gönderilen mesajların büyük bir kısmının aynı zamanda sevgiliye de gönderildiğini ya da gönderilebilecek cinsten olduğunu düşünecek olursak toplanan mesajların neredeyse üçte ikisinin sevgililer arasındaki iletişimin ürünü olduğu ortaya çıkacaktır. Hatta kimi mizahî mesajların, doğum gününü kutlamak için gönderilenlerin bazılarının da yine sevgililer arasında kullanıldığı, kullanılabileceği hesaba katılırsa mesajların en çok kimler tarafından, hangi amaçla kullanıldığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Sayıların da fısıldadığı gibi mesajları en çok genç nesil kullanmaktadır. Bunun böyle olması da gayet doğaldır çünkü her şeyden önce mesajlar, çoğunlukla gençler arasından derlenmiştir. Ayrıca hem genç neslin mesaj çekmek için daha fazla gerekçesi vardır

hem de mesaj çekilmesini sağlayan teknolojiyle onların araları, yaşlı olanlara nazaran daha iyi durumdadır.

Tabloya göre sevgi, dostluk ve arkadaşlık temalı mesajların sayısı diğerlerine oranla daha fazladır ancak bunlardaki varyantlaşma da başka bir deyişle aynı mesajın kullanım sıklığı da kandil ve bayram kutlama mesajlarına göre oldukça azdır. Tabloya göre kandil kutlama mesajları, bayram mesajlarına göre daha fazladır. Bu da gayet doğal bir sonuçtur çünkü senede iki bayram, beş kandil bulunmaktadır. Kandil ve bayram kutlama mesajları içerisinde, diğerlerine oranla hem varyantı bulunan metin sayısı fazladır hem de aynı metne ait varyant sayısı. Örneğin hem bayram hem de kandil için kullanılan şu metnin 13 varyantı bulunmaktadır:

1. Beyaz bir gül gönderiyorum; yaprağında iman, dalında sevgi, kokusunda Muhammed, renginde nur var. Haneniz huzurla, kalbiniz nurla dolsun. Bayramınız mübarek olsun.
2. Beyaz bir gül gönderiyorum; yaprağında mutluluk, dalında sevgi, kokusunda Hz. Muhammed, renginde nur var. Kalbiniz nurla dolsun. Kandiliniz mübarek olsun.

Varyantı bulunan metin sayısının ve aynı metne ait varyant miktarının daha fazla olması kandil ve bayram mesajlarında, hem aynı metnin kullanım sıklığının daha fazla olduğunu hem de bu alandaki mesajlarda klişeleşmenin daha fazla yaşandığını göstermektedir. Ayrıca bunlar çok kullanılmaları hasebiyle halkın ekseriyetinin beğenisini, değer yargılarını, kültürel kodlarını da sergilemektedir. Çünkü mesajlarda genellikle toplumun kültürel altyapısında bulunan kimi unsurlara göndermeler yapılarak iyi dilek ve temenniler dile getirilmektedir. Bu dilek ve temenniler bazen romantik bazen de hikemî bir tarzda sunulmaktadır.

Sonuç olarak, cep mesajlarının ayrıntılı yapı ve muhteva incelemesini başka bir çalışmaya bırakarak son birkaç örneği sıralamadan önce cep telefonu mesajlarının hem metin eksenli hem de bağlam merkezli anlayışlara göre halkbiliminin çalışma kadrosuna yeni bir başlık olarak girmeyi hak ettiğini ve halkın bugününü anlamak adına bunların çok fazla malzeme barındırdığını söyleyebiliriz.

Mesaj Örnekleri

1. Benim ömrümde ırmaklar vardır, sularında hayallerimi yüzdürdüğüm. Benim ömrümde sevdiğim vardır, bayramlar ayrı geçince üzüldüğüm. Bayramın mübarek olsun.
2. Bir avuç selam, bir kucak dolusu sevgi, sıcak bir mesaj kapatır mesafeleri, birleştirir gönülleri. Kalbiniz nur, haneniz huzur, bayramınız mübarek olsun.
3. Doğmanın bedeli ölmek, gençliğin bedeli yaşlanmak, sevmenin bedeli fedakar olmak, kardeşliğin bedeli paylaşmak, bugünün bedeli de hatırlanmak olsun. Bayramınız mübarek olsun.
4. Dün rüya, yarın hayaldir. Rühayı mutlu, hayatı umutlu yapan bugündür. Bu mübarek günde dualarında gönlün neyin özlemine çekiyorsa yarınlar onu getirsin. Bayramın mübarek olsun.
5. Gönül gözü görmeyen can gözünü neylesin? Dünyada dönmeyen dil mahşerde ne söylesin? Mevlâm kalbinizi nur, ebedinizi cennet eylesin. Hayırlı bayramlar.
6. Güllerin en güzel kokanı, yıldızların en çok parlayanı, hayatın en mutlu ânı, yüce Allahımın cennet mekanı sizin olsun. Bayramınız mübarek olsun.
7. Sevgi hak edenin, umut sabredenin, zafer inananın, mutluluk bekleyenin, tüm bunların hepsi senin ve sevdiğinin olsun. Mutlu bayramlar.
8. Yağan karla gelen meleklerin, bin bir çeşit çiçeklerin, iman dolu yüreklerin, İslam ve vatan uğrunda şehitlerin, bir de siz dostlarının bayramı mübarek olsun.
9. Aşk, Taif'te kanları silmekti. Aşk, Medine'ye hicret etmektir. Aşk, ölümlükten de "Ümmetim." demektir. Ve aşk, Hz. Muhammed'i sevmektir. O aşkla kandiliniz mübarek olsun.
10. Rasulullah uykuda ziyaretçin, hayatta kılavuzun, gönlünde sevgin, kederde sabrın, karanlıkta kandilin, hesap gününde şefaatçin olsun. Kandilin mübarek olsun.

11. Acı ve hüznün bir yıldız kadar uzak, mutluluk ise göz bebeğin kadar yakın, umutların gerçek, gerçeklerin mutluluk, mutlulukların sonsuz olsun.
12. Ayrılık vaktiyse duvarda çalan saatte, Bir kilit vururuz yüreğimize. Ölümse soluyan ensemizde, Derin bir nefes çekeriz içimize. Çeker gideriz be gülüm, kime ne!
13. Çöldeyim, susuzum, dudağın bana Leylâ. Kuyularda Yusuf'um, sözlerin bana Züleyhâ. Ateşlerde İbrahim'im, gözlerin bana deryâ. Sancılar içinde Meryem'im, bakışın bana İsâ. Yaralar içinde Eyyub'um, hasretin bana şifâ. Ölüler içinde bir ölüyüm, ellerin bana musallâ.
14. Dokundu mu kalbe sevda adlı melek, Ne mümkün kaçabilmek, ne mümkün sevmemek. Hani iftar vakitlerinde susar ya insan. İşte hasret o denli yakıyor beni. Söyle sizin oralarda ne zaman okunur ezan. Bir yudum su gibi özledim seni.
15. Dünyalar bir yana, aşkım bir yana, Zaman kısalıyor senin yanında. "Geç kaldım, gidelim." dediğin anda, İçimden saati kırmak geliyor. Hani bazı günler küsmüyor musun? İçimden dünyayı yıkmak geliyor.
16. Gece midir insanı hüznülendiren yoksa ben miyim hüznülenmek için geceyi bekleyen? Gece midir seni bana düşündüren yoksa ben miyim seni düşünmek için geceyi bekleyen?
17. Sen 61. dakikam, 25. saatim, 5. mevsimim, 13. ayım, 7. hissim, 3. gözüüm, 2. kalbimsin. Her şeyden bir fazlasın, her yönden farklısın. Çünkü sen benim canımsın.
18. Mecburuz mumdan gemilerle ateşten denizleri geçmeye. Hasretiz ukba soluklu gül yüzleri görmeye. Özlemdeyiz, dostlukları damağımızda kalanlara. Selam ve dua ile...
19. Günlerdir aynı şeyi düşünüyorum. Bunu içimde saklamaktan yoruldum, dayanamayacağım. Gücüm tükendi. Benim hakkımda ne düşündüğün umurumda bile değil. Her şeyi göze aldım, istersen bir daha görüşmeyiz. Artık dayanamayıp soruyorum. Lütfen bana cevap ver: Hamam böcekleri gıdıklanır mı?
20. Lolipop çikolataya demiş ki; "Ya biz ne kadar da tatlıyız." Çikolata da lolipopa demiş ki; "Bizim tatlılığımız ne ki sen şu mesajı okuyana bir bak hele."
21. Sen hayatımda gördüğüm en âdî, en şerefsiz, en namussuz, en alçak, en çakal, en namert, en asalak, en keriz, en aptal, en manyak, en geri zekalı insanları bile yola getirecek kadar mükemmel bir dostsun.
22. Sene bin dokuz yüz çift sıfır. Deden bilmez ama baban belki bilir. Salı günü Cuma namazından çıktıktan sonra atın üstünde yaya harbe gidiyoruz. Çölde kar diz boyu. Karşımda düşman askeri. Çektim kılıcı, iki el ateş ettim. Adamı bacağından vurdum. Benim kolumu alçıya aldılar. Hastaneyi son sürat hızla gidiyoruz. Arabada benzin yok. Neyse o zamanlar elektrik yok, mum ışığında televizyon seyrediyoruz. Başımdan böyle bir olay geçti de seninle paylaşayım dedim.
23. Yavru maymun anne maymuna sorar: "Anne biz niye bu kadar çirkiniz? Anne maymun cevap verir: "Haline şükret yavrum. Sen bi de bu mesajı okuyanı görsen."
24. Fotoğrafımı çek, www.irak.com adresine gönder. Iraktakiler savaştan daha büyük bir felaket olduğunu öğrensin, moralleri düzelsin. :-)
25. Sayın münafık abonemiz! Geçmiş dönemlere ait namaz, oruç, zekat borçlarınız vardır. Borcunuzu en kısa zamanda ödemeniz gerekmektedir. Aksi takdirde hakkınızda şer'î işlemlere başlanacaktır. Gönderen Ahiretcell.
26. Ahiret yaz, 2222'ye yolla. Ahiret soruları cebine gelsin. Soruları doğru yanıtla, ardından beş vakit namaz kıl, cennete giden ilk 5000 kişi arasına katıl, paçayı kurtar. Önüne çıkan engeller dağ ise düz olsun. Yürüdüğün yollar uzaksa yakın olsun. Her diken elinde gül olsun. Allahın tüm melekleri seni korusun. Doğum günün kutlu olsun.
27. Nil neyse Mısır'ın kalbinde, sevda neyse Şems-i Tebrizî'de, aşk neyse buzullar ülkesinde, vuslat neyse Mecnun'da odur dostun dostu selam! Sevgi ve duayla hicrî yılbaşın mübarek olsun.
28. Talihin gözlerin kadar berrak, kaderin bakışın kadar güzel, umudun yarının kadar yakın, yarının ramazan kadar mukaddes, duaların istediğin kadar makbul olsun.

29. “Cennet anaların ayağı altındadır.” Bu anlayışa sahip bir inancın anneleri olduğunuz için ne mutlu sizlere. Anneler gününüz kutlu olsun.
30. Şuhûr-ı selâsenizi ve gelecek leyâle-i meşhûrenizi tebrik eder, mahsulât-ı maneviyeye garkiyetle rıza-yı İlahiyeye nailiyetinizi niyaz ederim.

Kaynakça

- ALIR, Nursen (2006), 1961 Sivas doğumlu, ön lisans mezunu, memure. ile 14. 4. 2006’da yaptığımız görüşme.
- BEN-AMOS, Dan (1997), “*Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru*”, **Millî Folklor**, 33: 74-87.
- ÇETİN, Suzan (2006), 1984 doğumlu, üniversite öğrencisi. ile 7. 5. 2006’da yaptığımız görüşme.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2002), **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DUNDES, Alan (1998), “*Halk Kimdir*”, (Çev: Metin Ekici), **Millî Folklor**, 37: 139-153.
- GÖKÇEOĞLU, Mustafa (2001), **Telefonun Ucundaki Sevda Sözleri**, Lefkoşa: Gökçeoğlu Yayınları.
- İPEK, Emel (2005), **En Güzel Sevgi Mesajları**, İstanbul: Papatya Yayınları.
- KAYA, Doğan (2002), “*Askerlik Üzerine Derlemeler*”, **Halkbilim Araştırmaları**, (İçinde), İstanbul: Kitabevi Yay.: 11-39.
- KÖKSAL, Ayhan (2005a), **Kalpten Kalbe Bayram, Kandil ve Kutlama Mesajları**, İstanbul: Timaş Yayınları.
- KÖKSAL, Ayhan (2005b), **Kalpten Kalbe Duygusal Mesajlar**, İstanbul: Timaş Yayınları.
- ONG, Walter J. (1995), **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi**, (Çev.: Sema P. Banon), İstanbul: Metis Yayınları.
- ÖZDEMİR, Nebi (2002), “*Türkiye’de Siyasal Parti Kültürü*”, **Millî Folklor**, 56: 53-73.
- RÜZGAR, Uğur (2003), **Cepten Kalbe En Güzel Sevgi Mesajları**, İstanbul: Rüzgar Kitapları.
- ŞEKER, S. ve KORKUT A. (2005), **Tehlikeli Oyuncak**, İstanbul: Hayy Kitap.
- YARLI, Aslı (2006), 1989 Sivas doğumlu, lise mezunu. ile 16. 5. 2006’da yaptığımız görüşme.
- YILDIRIM, Dursun (1998), “*Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri*”, **Türk Bitiği** (İçinde), Ankara: Akçağ Yay., 65-75.
- YILMAZ, Sevgi (2006), 1984 doğumlu, üniversite öğrencisi. ile 13. 3. 2006’da yaptığımız görüşme.